

יא. מותר להלוות ל"י ע"מ לפרוע בדולרים כפי השער שבשעת ההלוואה, אם יש ללוה דולרים כפי סכום ההלוואה (כג).

יב. המלוה לחברו מטבע מקומי ע"מ לפרוע במטבע מקומי, ולאחר ההלוואה נתרצו להתנות על הפרעון במטבע חוץ, דינו כפוסק בחוב על הפירות ומותר אם יש ללוה בשעת התנאי כל הסכום במטבע חוץ (כד).

יג. הלוואת מטבע חוץ ע"מ לפרוע במטבע חוץ כבר נתבאר בפרק יח שיש

(כג) כגון ששער הדולר הוא שבע ל"י ומלווה שבע מאות ל"י ע"מ שיפרע לו מאה דולר. וצריך שיהא לו מאה דולר, דבכה"ג הוי דרך מכירה וכפוסק במעות על פירות שצריך שיהא לו הכל. ואין לומר דהוי כאילו הלווה דולרים, כמו שפרש רש"י בעשאו דמים דהוי כאילו הלווה דמים, ויהא די כשיש לו דולר אחד. דשאני מלוה פירות ועשאו דמים שאף אם הוא דרך מכירה נתחייב לו דמים בתורת פרעון, והחוב הוא בדמים, משא"כ במלוה דמים ועשאו פירות אין החוב נהפך לפירות כי אם מדין שוה כסף ולא בתורת פרעון, ואינו יכול להתחייב בשוה כסף כי אם בדרך מכירה, וממילא דינו כפוסק על הפירות. ונראה שאם נתן לו ל"י ומתנה עמו שיקנה בהם דולרים כדי שתהא ההלוואה בדולרים, מהני, ואז די כשיש לו דולר אחד. אלא שבאופן זה צריך שתהא אחריות המעות על המלוה עד שיקנה הדולרים (וגם צריך לתת לו דבר מועט בשכר טרחו, כמו שנתבאר בפרק יא), שאם לא כן דינו כהלוואה בלירות ישראליות, וכמו שנתבאר בפרק כז. **ולדעת** הפוסקים שבפסיקה אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן (עי' פרק כד), מותר אח"כ לפרוע לו בל"י כפי שער הדולר בשעת פרעון. ואם התנה עמו להחזיר לו דולרים לפי השער הרשמי, והיינו שיפקיד לחשבוננו בבנק, יש להסתפק אם יכול לסמוך על היתר דיצא השער. אע"פ שהדולר הרשמי יש לו שער קבוע, כמ"ש לעיל (הערה יט). אבל אם מתנה עמו שיחזיר לו דולרים בזמננים, נראה דינו כפוסק על דולרים לפי השער בשוק החפשי. וממילא אינו יכול לסמוך על היתר דיצא השער, כי אם על היתר דיש לו, ואז יכול להתנות עמו על איזה שער שירצה, כמו שנתבאר בפרק כד, שבפוסק על היתר דיש לו מותר להוזיל אפילו פחות מהשער. וכל זה אינו אלא כשהתנו בתחלת ההלוואה שיפרע לו בדולרים. אבל בהלוואה סתם בל"י, אם רוצה לפרוע לו בדולרים לפי השער שבשוק החפשי בשעת פרעון אין כאן בית מיחוש, שהרי מותר לפרוע בשוה כסף. אבל אם רוצה לפרוע בדולרים מזומנים ולחשב עמו לפי שער הדולר הרשמי גלענ"ד לאסור. ובחברת אור תורה (סיון תשל"ד) דנו בזה כמה רבנים לכאן ולכאן. ולענ"ד נראה דכיון שנותן לו חפץ שיכול למכרו ביותר משער זה, הרי הוא נותן יותר ממה שלוה, ואע"פ שאומר שלא ישתמש בטובת הגאה זו, ואפילו טוען המלוה שמתירא למכור בשוק החפשי, נראה שאין בזה להתיר. אלא אם כן מדין מוזיל בשעת פרעון שלדעת קצת פוסקים מותר, כמ"ש בפרק יב. ועי' פרק טז. (כד) עי' פרק כד שגם בחוב דמים יכול לפסוק על הפירות כשיש לו. וכמו שנתבארו שם פרטי ההלכה. ויש להסתפק לדעת האומרים שמותר להלוות בהצמדה לדולר, אם יכול להוסיף תנאי הצמדה לאחר ההלוואה. ועכ"פ בקנין נראה שיכול. ומ"מ פשוט שאינו יכול להצמיד למפרע לפי השער של שעת ההלוואה, כי אם לפי שער של עכשיו. ועי' פרק יט סוף הערה מא מ"ש בשם שו"ת מהר"ם אלשיך.

לדון בה כהלואת פירות בפירות (כה), ולכן, מכיון שמטבע חוץ בזמננו אין לו שער קבוע, אסור ללוות דולרים אלא אם כן יש ללווה דולר (כו) בשעת ההלואה.

(כה) פשוט שאם מלווה לו דולרים במזומנים ע"מ לפרוע במזומנים שיש לו דין הלואת דולרים, וכן כשמלווה לו ע"י העברה לחשבונו בדולרים, אע"פ שלפי החוק אין הוא יכול להוציא דולרים מחשבונו כי אם תמורתם בל"י, כיון שיכול להשאיר את הדולרים בחשבונו, נראה שיש כאן הלואת דולרים, ויכול להחזיר לו באותו אופן, דהיינו ע"י העברה לחשבונו בדולרים (אבל לפרוע בדולרים מזומנים, כבר כתבתי לעיל שיש לאסור), כשלווה בדרך היתר (ונראה שבאופן זה אין שום צד לומר שיש לדולר דין מטבע, כיון שלמעשה אינו יכול לקבל הדולר במזומן, ויש לדון בוה יותר כדין ניירות ערך. וכ"ש בנח"ד שאינו מקבל שום דבר ביד, כי אם זיכוי או חיוב בחשבונו, שאינו אלא כניירות ערך, וכמ"ש בפרק טו). אלא שיש להסתפק במי שיש לו חשבון במטבע חוץ, ואינו יכול להעביר לחשבון הלווה במטבע חוץ, אם יכול להקנות ללווה מתוך חשבונו סכום ההלואה כדי שיחשב כאילו הלווהו מטבע חוץ. ונראה שאינו יכול. כיון שעפ"י הנהוג והחוק לא יתן הבנק ללווה סכום ההלואה במטבע חוץ, הרי זה כהלואה מטבע מקומי כסכום שקבל מהבנק תמורת הדולרים, וכל שיתחזר לו בדולרים או בערך דולרים אם יתייקרו אסור. ולא מצאתי קנין המועיל שיכול להקנות לו מתוך חשבונו במטבע חוץ, לא מדין כתיבה ומסירה, שהרי אינו יכול למסור לו שטר התחייבות של הבנק, ומדין מעמד שלשתן מסתבר שאינו יכול להקנות, שהרי הבנק לא יסכים לכך. ואפילו לדעת המחבר בחו"מ סי' קכו סעיף ז שיכול להקנות במעמד שלשתן בעל כרחו של נפקד, היינו כשהוא חייב לפרוע לו, אבל חוב זה שהבנק חייב לו, אין בו חיוב לפרוע בדולרים כי אם במטבע מקומי, והמפקיד בעצמו בשעת הפקדה הסכים לכך ויותר על זכותו לקבל בדולרים, והרי זה דומה למ"ש הש"ך בחו"מ סי' קכו סק"א בשם הרשד"ם וביארו בקצוה"ח שם סק"ב שחוב שאינו יכול לבוא לידי גביה אינו יכול להקנות במעמד שלשתן. ובלא"ה דעת התומים והנתיבות המשפט שלא תקנו מעמד שלשתן בהלואה, ע"י נתי"מ שם סק"ב ובקצוה"ח שם. וגם מכא מנהג המדינה אינו יכול להקנות לו, ולכן נראה שאינו יכול להקנות לו דולרים כי אם הזכות לקבל התמורה, ויש לדון בוה כהלואת ל"י. ועי' שירי המנחה סי' טז. ועי' עוד פרק כא מ"ש בדין חשבון פקדון במטבע חוץ. (כו) עי' פרק יז שבהלואת סאה בסאה די כשיש לו מעט, וא"כ אף כשיש ללווה דולר אחד די בכך. ויש להסתפק כשמלווהו שטר של מאה דולר אם די כשיש לו דולר אחד, כיון שיש הפרש במחיר השוק בין שטרות קטנים לבין שטרות גדולים, ועפ"י מה שנתבאר שם סעיף ח שאם יש לו מאותו מין מסוג אחר הוי כיש לו, ה"נ נראה דה"ה בשטר של דולר אחד מאותו מין הוא, וגם פשוט שיכול לפרוע מדין פרעון בשטרות קטנים, אע"פ שהלווהו שטר של מאה דולר (אלא שיצטרך להשלים לו את ההפרש), וכמ"ש בנחל יצחק שיכול לפרוע במטבע אחרת. אלא אם כן התנה עמו בפירוש בשעת הלואה שלא יפרע לו כי אם בשטרות שהלווהו. ונראה דה"ה כשיש לו סנט אחד ג"כ חשוב כיש לו מעט, וכן משמע בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קעה, שאם יש לו מטבע קטנה המתייחסת למטבע גדולה מיקרי יש לו. ועי' עוד בפרק טז סעיף ו שהבאתי דברי המהר"ם שיק שכתב שצריך שיהא יכול ליחלק. ונראה שגם שטר של מאה דולר נקרא יכול לחלק. ועי' עוד בפרק יז הערה מא ומב שהבאתי עוד

ואז מותר לפרוע דולרים בסכום שהלוהו בין שעלה שער הדולר ובין שירד (כו).
יד. המלוה לחברו מטבע ע"מ לפרוע אותה מטבע במקום אחר ובמקום
הפרעון ערך המטבע יותר ממקום ההלוואה, יש אוסרים (כח).

פז. המלוה לחברו מטבע מקומי ע"מ לפרוע במדינה אחרת במטבע היוצאת
ממקום הפרעון, אע"פ שבמקום הפרעון פורע לו במטבע השווה יותר ממקום
ההלוואה, אם אינו אומר לשון הלוואה יש צדדים להתיר (כט).

כמה פרטים בדין יש לו לענין הלוואת מטבע חוץ. ומכל מקום לאידך גיסא, אם
הלוה לו בשטרות של דולר אחד, נראה שאסור להחזיר לו בשטרות של מאה דולר,
אא"כ ינכה ממנו ההפרש. ועי' פרק כג מ"ש בשם הבת עיני שחולק על הבית יעקב
שדגו במעין זה. ונראה דבג"ד לכו"ע אסור, כיון שבמחיר השוק יש הפרש ביניהם.
(כו) כדין הלוואת סאה בסאה, וכמו שנתבאר בפרק יז. ופשוט שאם מתרצה המלוה יכול
לפרוע במטבע מקומי כפי שער הדולר בשעת פרעון ונראה לענ"ד שמותר להחזיר לו
לפי מחיר המכירה, דהיינו קצת יותר ממחיר הקניה (כפי הנהוג בין הסוחרים שכשמוכר
לאדם פרטי הוא מקבל יותר משהוא נותן כשקונה מאדם פרטי), שהרי אילו היה רוצה
להחזיר לו בדולרים והיה עליו לקנות בשוק ג"כ היה משלם לפי מחיר זה (עי' שו"ת
מנחת יצחק ח"ד סי' צט אות ג). אלא שיש להסתפק אם בשעת הלוואה הלוהו דולרים
אלא שלא היה צריך להם וחזר המלוה וקנה אותם מהם במחיר הקניה, ועתה כשמחזיר
לו לפי מחיר המכירה אם יש בזה משום הערמת רבית. ונראה דכיון שנתבאר שלא אסרו
בהערמת רבית כשחזר וקנה ממנו בפחות אלא כשקנה בפחות ממחיר השוק, אבל בג"ד
קנה ממנו במחיר השוק. ויש לדון בלוה מטבע חוץ בדרך היתר ונעשה פחות
במדינה שבה יוצאת מטבע זו בהוצאה, אם מותר להשלים לו הפרש הפחות. ונראה
שאפי' אם נאמר שבמטבע מקומי מותר להשלים הפרש הפחות, היינו דוקא באותה
מדינה שאפשר לומר שעל שער הפירות הלוהו, וכמו שביארתי לעיל סעיף ט וי'. אבל
כשהלוואה היא במדינה אחרת, שוב אין דינה אלא כפירא ואסור להשלים לו.
(כח) שו"ת מהר"ם אלשקר סי' נ. דהוי כסאה בסאתיים כיון שבשעת הלוואה כבר שוה
במקום הפרעון יותר ממקום ההלוואה. וכן כתב בתומים סי' מב ס"ק טו (אמנם מ"ש
התומים שם שאם מתנה שיפרע במקום שידור ולא במקום מסוים דמותר משום דהו"ל
קרוב לזה ולזה שאפשר שידור במקום הזול, צ"ע דבהלוואה לא התירו קרוב לזה ולזה).
ומ"מ נראה דהיינו דוקא כשהיוקר הוא מחמת טבעא. אבל ביוקר מחמת חריפות כבר
כתבתי שנראה מדברי הפוסקים שבחריפות אין בו משום רבית. ועי' בפרק כג
סעיף יג בדין דרך מכירה ממקום הזול למקום היוקר. וכתבתי שם דאפשר שבדרך הלוואה
אינו מועיל מה שיש לו דהוי כסאה בסאתיים. ותמוה לי מ"ש בחכ"א (כלל קלט סי' כא)
שבהלוואת מטבעות ממקום הזול למקום היוקר אין איסור כלל ומשמע שאפי' אין לו כלל
מותר. ולכאורה נראה מדבריו שלמד כן מדברי רש"י שכתב שממקום הזול למקום היוקר
הוי כסאה בסאה, וא"כ במטבעות שלא גזרו משום סאה בסאה ה"נ דמותר. ולענ"ד אין
כוונת רש"י אלא לענין שיהא מותר ביש לו. אבל לומר כן גבי מטבעות דאפילו אין לו
מותר, מניין לנו, דעיקר ההיתר בסאה בסאה הוא משום שאין יוקר חול במטבעות. והיינו
דוקא במקומם. אבל ההפרש שיש מחוץ למקומם יוקר הוא ואסור. ועוד דמשמע מדברי